

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv
Rīgā

2019.gada 5.jūlijā Nr. 1-12/8

**Latvijas Republikas
Labklājības ministrei
Ramonai Petravičai
lm@lm.gov.lv**

**Valsts sociālās aprūpes centra “Rīga”
direktorei E.Kiselei
info@vsacriga.gov.lv**

**Valsts sociālās aprūpes centra “Rīga”
filiāles “Ezerkrasti”
vadītājai V.Maļcānei
ezerkrasti@vsacriga.gov.lv**

Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra „Rīga” filiālē “Ezerkrasti”

Viena no tiesībsarga funkcijām ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību.¹ Tādēļ arī par vienu no prioritātēm tiesībsargs 2018. un 2019.gadā izvirzīja personu ar īpašām vajadzībām tiesību aizsardzību ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

Akcentējams, ka 2018.gadā, apmeklējot vairāku valsts sociālās aprūpes centru filiāles, Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja virkni identisku normatīvajiem aktiem un vispārējiem cilvēktiesību standartiem neatbilstošu apstākļu. Tādēļ 2018.gada 29.novembrī gan Labklājības ministrijai, gan visiem valsts sociālās aprūpes centriem² tika nosūtīta vēstule (reģ. ar Nr.1-5/147)³ ar apkopotiem tiesībsarga novērojumiem un rekomendācijām, lai preventīvi ļautu pašiem novērst iespējamus pārkāpumus un uzlabot savu vadīto institūciju sniegto pakalpojumu kvalitāti. Līdz ar to šajā ziņojumā vairs

¹ Tiesībsarga likuma 11.panta 1.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=133535>

² Visiem valsts sociālās aprūpes centru direktoriem tika lūgts informēt savu filiāļu vadītājus par tiesībsarga novērojumiem un iepriekš izteiktajām rekomendācijām, jo Tiesībsarga biroja darbinieki arī turpmāk apmeklēs valsts sociālās aprūpes centrus, lai pārliecinātos par normatīvajos aktos noteikto principu un starptautisko cilvēktiesību standartu nodrošināšanu institūciju klientiem ilgtermiņā.

³ Tiesībsarga vēstule ir pieejama tiesībsarga mājaslapā: <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/tiesibsarga-zinojums-par-socialas-aprupes-iestadem>

netiks tik plaši aprakstīts Latvijā spēkā esošais normatīvais regulējums un cilvēktiesību standarti, jo ar tiem var iepazīties 2018.gada 29.novembrī nosūtītajā vēstulē.

Pamatojoties uz augstāk minēto, Tiesībsarga biroja Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevencijas daļas vadītāja L.Namniece, Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevencijas daļas vecākā juriste S.Garsvāne, Tiesībsarga biroja pieaicinātās ekspertes - sertificēta psihiatre L.Jorena un Biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" pārstāves D.Rituma, T.Vahļina, I.Šķestere 2019.gada 21.maijā un 30.maijā bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja labklājības ministra pakļautībā esošo tiešās pārvaldes iestādi Valsts sociālās aprūpes centra "Rīga" (turpmāk – VSAC "Rīga") filiāli "Ezerkrasti".

Norādāms, ka ierodoties VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti", Tiesībsarga biroja pārstāvju un ekspertu vizīšu mērķi bija sekojoši:

- pārbaudīt Latvijas Republikas tiesībsarga 2018.gada 29.novembra vēstulē Nr.1-/147 "*Par vizītēm uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām*" norādīto rekomendāciju ieviešanu un ar tām saistītos problēmjautājumus (īpašu uzmanību pievēršot jautājumiem par spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu, kā arī klientu tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību);
- ņemot vērā Tiesībsarga birojā saņemto informāciju par VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" likvidāciju un vairāku klientu steidzamu pārvietošanu uz VSAC "Rīga" filiāli "Ezerkrasti", pārliecināties, vai klientu pārvietošana no vienas filiāles uz otru notiek ievērojot klientu vislabākās interesēs;
- reaģējot uz Tiesībsarga birojā saņemto informāciju par VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" klientiem nozīmēto medikamentozo terapiju, pārbaudīt, vai tā atbilst klientu objektīvajam veselības stāvoklim un, iespējams, tiek nozīmēta, lai kontrolētu atsevišķu klientu uzvedību (uzbudinājumu, nemieru, miega traucējumus u.tml.).

Vizītes dienā 2019.gada 21.maijā Tiesībsarga biroja pārstāvji tikās ar VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" vadītāju V.Maļčāni, kā arī citiem atbildīgajiem darbiniekiem. Savukārt, 2019.gada 30.maija vizītes dienā VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" vadītāja V.Maļčāne nebija uz vietas, tādējādi viņas pilnvarojumā informāciju sniedza Veselības aprūpes sektora vadītāja I.Indrāne. Papildus, abu vizīšu laikā tika intervēti atsevišķi institūcijas klienti, lai noskaidrotu viņu viedokli par VSAC "Rīga" filiāles „Ezerkrasti” sniegto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kvalitāti.

Akcentējams, ka abu vizīšu laikā Tiesībsarga biroja pārstāvji vērtēja situāciju VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" renovētajā ēkā, Berģu ielā 160. Tomēr, vizīšu laikā tika apskatīti arī vispārējie sadzīves apstākļi institūcijas ēkā Berģu ielā 142, ņemot vērā, ka klienti no ēkas Berģu ielā 160 tika pārvietoti tieši uz šo ēku, tādējādi nodrošinot klientu no VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" izvietošanu ēkā Berģu ielā 160.

1. Vispārējā informācija par filiāli "Ezerkrasti"

[1.1] Valsts sociālās aprūpes centrs „Rīga” ir labklājības ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kuras funkcijas, uzdevumus un tiesības nosaka Ministru

kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumi Nr.1239 "Valsts sociālās aprūpes centra „Rīga” nolikums”⁴.

VSAC „Rīga” īsteno valsts politiku ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas jomā attiecībā uz bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem līdz divu gadu vecumam, bērniem ar fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem līdz četrus gadus vecumam, bērniem invalīdiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, kuri nav sasnieguši 18 gadu vecumu, pilngadīgām personām ar smagiem garīga rakstura traucējumiem un neredzīgām personām – pirmās un otrās grupas invalīdiem.

Institūcijas darbību reglamentē VSAC „Rīga” izdotie darba kārtības noteikumi.

VSAC „Rīga” filiāli „Ezerkrasti” vada filiāles vadītājs, kurš ir pakļauts VSAC „Rīga” direktoram.

Filiāle “Ezerkrasti” ir izvietota divās dzīvojamās ēkās - Berģu ielā 142 un Berģu iela 160, Rīgā.

Institūcijas ēkai pieguļošā teritorija ir ar plašu zaļo zonu, ir labiekārtota klientu pastaigām svaigā gaisā. Tomēr norādāms, ka institūcijas ēkai pieguļošā teritorija diemžēl nav labiekārtota klientu brīvā laika pavadīšanai un sporta nodarbībām.

Abās institūcijas ēkās ir ierīkoti lifti, tādējādi nodrošinot vides pieejamību personām ar funkcionālajiem traucējumiem un izpildot normatīvajos aktos noteiktās prasības.

VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” struktūru veido filiāles administrācija un filiāles patstāvīgās nodaļas:

1. Rīga, Berģu iela 142:
 - filiāles vadītājs;
 - veselības aprūpes sektors;
 - sociālās rehabilitācijas sektors;
 - divi Sociālās aprūpes sektori;
 - saimniecības nodaļa.
2. Rīga, Berģu iela 160:
 - sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas un veselības aprūpes nodaļas vadītājs;
 - veselības aprūpes sektors;
 - sociālās rehabilitācijas sektors;
 - sociālās aprūpes sektors;
 - saimniecības sektors.

Vizītes dienā 2019.gada 30.maijā VSAC “Rīga” filiālē „Ezerkrasti” klientu skaits bija 463 klienti.

[1.2] Akcentējams, ka 2016.gada 15.decembrī Labklājības ministrijas Metodiskās vadības un kontroles departamenta pārstāvji veica kontroli par VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” sniegto sociālo pakalpojumu atbilstību Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma un Ministru kabineta 2003.gada 3.jūnija noteikumu Nr.291 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” prasībām, veicot pārbaudi institūcijas ēkā Berģu ielā 142, sniedzot VSAC “Rīga” administrācijai un VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” administrācijai kopumā 24 ieteikumus normatīvajos aktos noteikto prasību izpildei un

⁴ Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=200011>

sniegtā pakalpojuma kvalitātes uzlabošanai ar izpildes termiņu no 2017.gada 1.aprīlim līdz 2017.gada 1.oktobrim.

Vizīšu dienās 2019.gada 21. un 30.maijā, Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka VSAC "Rīga" administrācija ir izpildījusi tikai daļu no 2016.gada 15.decembra Aktā Nr.2016-18 "Par pārbaudi Valsts sociālās aprūpes centra "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" sniegtajiem 24 ieteikumiem, tādējādi pieļaujot situāciju, ka institūcijas klientiem joprojām netiek nodrošināta Latvijas Republikā spēkā esošajos normatīvajos aktos noteikto prasību izpilde atbilstošā apjomā un kvalitātē.

2. Vispārējie sadzīves apstākļi

Norādāms, ka vizīšu laikā 2019.gada 21.maijā un 30.maijā Tiesībsarga biroja pārstāvji konstatēja VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" vairāku tiesībsarga rekomendāciju par normatīvajos aktos noteikto principu un cilvēktiesību standartu neievērošanu attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā.

Informācijas pieejamība

[2.1] VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" pie informācijas stendiem ir atrodama atsevišķa klientiem aktuālā informācija: iekšējie kārtības noteikumi, dienas režīms, kultūras pasākumu un nodarbību grafiki, speciālistu pieņemšanas laiki u.tml. Tomēr norādāms, ka institūcijas administrācija nav nodrošinājusi prasību attiecībā uz precīzu informācijas saturu un apmēru, kuru sociālo pakalpojumu sniedzējam ir jānodrošina publiski pieejamu ikvienam interesentam (īpaši, institūcijas klientiem un viņu radniekiem vai likumiskajiem pārstāvjiem).

Norādāms, ka institūcijā izvietotā aktuālā informācija nav sagatavota arī klientiem saprotamā veidā un formā, ņemot vērā viņu individuālās spējas informācijas uztverē (piemēram, ar vizuālajiem attēliem, kriptogrammām u.tml.).

*Informācijas stends VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142
(2019.gada 30.maijs)*

Informācijas stends VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 30.maijs)

Ņemot vērā, ka minētās rekomendācijas ieviešana neprasa papildus finanšu līdzekļu ieguldījumu, VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijai nekavējoši jānodrošina Latvijas Republikas normatīvajā regulējumā noteiktās prasības⁵.

Vizīšu laikā tika konstatēts, ka institūcijas vadība ir ierīkojusi Sūdzību un ierosinājumu kastīti tikai vienā vietā – institūcijas ēkā Berģu ielā 142. Minētā Sūdzību un ierosinājumu kastīte ir izvietota ēkas pirmajā stāvā, tomēr tādā vietā, kur tā nav viegli pamanāma un pieejama, jo tai priekšā ir izvietota liela vāze ar augu, kas teju pilnībā aizsedz gan pašu kastīti, gan arī iespēju iemest tajā savu sūdzību. Tādējādi secināms, ka netiek nodrošinātas institūcijas klientu tiesības izteikt sūdzības un/vai ierosinājumus attiecībā uz filiālē "Ezerkrasti" sniegto pakalpojumu kvalitāti, kā arī nav gūta pārlicība, ka administrācija nodrošina klientu ieteikumu un ziņojumu kastītes regulāru pārbaudi.

Sūdzību un ierosinājumu kastīte VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 30.maijs)

⁵ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 3.punkts noteic, ka sociālo pakalpojumu sniedzējs nodrošina šādu publiski pieejamu informāciju, tai skaitā tīmekļvietnē: 1) sociālo pakalpojumu sniedzēja mērķi, uzdevumi, organizatoriskā struktūra un darba organizācija; 2) sniedzamie sociālie pakalpojumi un to saņemšanas kārtība; 3) katra sociālā pakalpojuma cena un samaksas kārtība, ja par sociālo pakalpojumu daļēji vai pilnībā maksā klients; 4) administratīvā personāla un speciālistu pieņemšanas laiki, kā arī kontaktinformācija saziņai. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzjiem>

Minimālā dzīvojamās telpas platība institūcijā

[2.2] Attiecībā uz sadzīves apstākļiem institūcijās, normatīvais regulējums paredz noteiktas prasības – minimālai dzīvojamās telpas platībai ir jābūt 6 m² uz vienu personu (dzīvojamā istaba-guļamtelpa) un 4 m² uz vienu personu (guļamtelpa)⁶.

Vizīšu laikā 2019.gada 21.maijā un 30.maijā Tiesībsarga biroja pārstāvji nav guvuši pārliecību, ka pēc VSAC “Rīga” filiāles “Baldone” klientu pārvietošanas uz VSAC “Rīga” filiāli “Ezerkrasti”, vispārējie sadzīves apstākļi būs atbilstoši higiēnas prasībām.

Akcentējams, ka vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā ir jābūt ne tikai higiēnas prasībām atbilstošiem, bet arī tādiem, kas nepieļauj pārapdzīvotību klientu istabās, tādējādi nodrošinot ne tikai racionālu klientu izvietojumu, bet arī nodrošinot maksimālu komforta līmeni. Tādējādi, klientu izvietošana trīsvietīgajās, četrvietīgajās vai piecvietīgajās istabiņās nespēj nodrošināt klientiem nepieciešamo komforta līmeni, īpaši situācijās, ja klientu gultas atrodas cieši viena blakus otrai un klientiem nav nodrošināts nepieciešamais privātums. Papildus, vairākiem klientiem ikdienā nepārtraukta atrašanās vienā telpā varētu provocēt arī iespējamās konfliktsituācijas.

Klientu istaba VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” renovētajā ēkā Berģu ielā 160 (2019.gada 30.maijs)

VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” administrācijai jārod iespēja nodrošināt klientiem istabās maksimālais komforta līmenis, nepieļaujot pārapdzīvotību un ievērojot cilvēka cienīgus sadzīves apstākļus un ikviena klienta tiesības uz privātuma ievērošanu.

Sanitārās telpas

[2.3] Vizīšu laikā tika konstatēts, ka filiāles “Ezerkrasti” renovētajā ēkā Berģu ielā 160 katrā stāvā ir iekārtotas vizuāli pievilcīgas labierīcību telpas kopā ar dušas telpu. Tomēr, saskaņā ar darbinieku sniegto informāciju, minētajās dušas telpās klientiem nav iespējams mazgāties, jo uzriez pēc renovācijas darbiem tika konstatētas problēmas ar ūdens novadīšanu no dušas telpas, tādējādi pastāvot zemāko stāvu appludināšanas draudiem. Sarunas laikā arī klienti apstiprināja Tiesībsarga biroja pārstāvjiem, ka pastāv zemākā stāvu appludināšanas risks. Līdz ar to, jaunās dušas telpas praktiski netiek izmantotas un klienti mazgājas koplietošanas vannas istabā (viena vanna katrā nodaļā).

⁶ Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 “Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām” 1.pielikums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

Akcentējams, ka normatīvais regulējums paredz, ka pieaugušo sociālās aprūpes institūcijā uz 20 personām jābūt vienai koplietošanas sanitārai telpai⁷.

Ņemot vērā, ka vizīšu laikā tika konstatēts, ka renovētajā ēkā Berģu ielā 160 daļa no dušas telpām praktiski netiek izmantotas (nekvalitatīvi veikto remontdarbu dēļ), secināms, ka institūcijā nav nodrošināts pietiekams dušu skaits, lai klientiem šajā ēkā būtu pieejamas regulāras un pilnvērtīgas higiēnas iespējas (uz 2019.gada 21.maiju - 143 klienti).

*Dušas telpa VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" renovētajā ēkā Berģu ielā 160
(2019.gada 30.maijs)*

Higiēnas un mazgāšanās līdzekļi

[2.4] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas klientam ir jānodrošina mīksta inventārs (piemēram, gultas piederumus, veļu, dvieļus), kā arī higiēnas un mazgāšanas līdzekļus⁸.

Vizīšu laikā Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka gandrīz visās VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" (gan ēkā Berģu ielā 160, gan arī Berģu ielā 142) labierīcību telpās klientiem sasniedzamā vietā nav nodrošināts tualetes papīrs un dvieļi.

Atsevišķās labierīcību telpās tualetes papīrs bija novietots skapīšos virs izlietnēm, bet daži klienti sarunās ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem norādīja, ka tualetes papīrs atrodas pie viņiem naktsskapīšos.

⁷ Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām" 1.pielikums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

⁸ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 56.2.apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzējiem>

Labierīcības VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" renovētajā ēkā Berģu ielā 160 (2019.gada 21.maijs)

Vizītes laikā 2019.gada 30.maijā Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja nepatīkamu situāciju, kad viena no klientēm, dodoties uz labierīcību telpu savā nodaļā nav sapratusi, kur jāmeklē tualetes papīrs, bija spiesta iztikt bez tā izmantošanas un nevarēja veikt nepieciešamās higiēnas darbības. Akcentējams, ka konkrētajā nodaļā (ēka Berģu ielā 160, 1.korpuss, 2.stāvs, nodaļa 1.2.), tajā brīdī esošās divas darbinieces nav pievērsušas uzmanību minētai problēmsituācijai, kā rezultātā, klientei nav ticis sniegts nepieciešamais atbalsts un arī skaidrojums par vispārpieņemtajiem higiēnas aspektiem.

Labierīcības VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 30.maijs)

Vizītes laikā 2019.gada 30.maijā arī tika konstatēts, ka institūcijā (ēkā Berģu ielā 142) ne visas klientu labierīcības ir funkcionāli aprīkotas atbilstoši higiēnas prasībām. Atsevišķās klientu labierīcībās nebija tualetes poda sēdriņķis un vāks.

Labierīcības VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 30.maijs)

Pamatojoties uz iepriekš minēto, administrācijai nekavējoši jānodrošina klientiem tualetes papīra un dvieļu pieejamība visās labierīcībās, kā arī attiecīgu sanitāri-higiēnisku aprīkojumu, tādējādi ievērojot ne tikai normatīvajos aktos noteikto prasību izpildi, bet arī nodrošinot cilvēka cienīgu attieksmi pret personām ar īpašām vajadzībām.

[2.5] Vizīšu laikā Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka institūcijas nodaļās (ēkā Berģu ielā 160) klientiem ir nodrošināti nepieciešamie individuālās lietošanas higiēnas līdzekļi - zobu birstes, zobu pastas, mazgāšanas švammītes, kuri glabājas pie klientiem. Tomēr, Tiesībsarga biroja darbiniekiem radās šaubas par minēto individuālo lietošanas higiēnas līdzekļu izmantošanu, jo nav ticis novērots, ka institūcijas darbinieki mudinātu klientus tos izmantot.

Papildus VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācija nav atradusi veiksmīgu veidu, kā personalizēt visu klientu mazgāšanas švammītes – virs katras švammītes nav norādīts klienta vārds un/vai numurs, kas atbilst arī klientu sarakstam, lai nodrošinātu arī individualizētu klientu mazgāšanu. Dažās nodaļās vannas istabās bija manāmas atsevišķas švammes, kuras nebija marķētas un izskatījās pilnīgi identiskas (vizuāli tās nebija iespējams atšķirt), turklāt esošo švammīšu skaits bija ievērojami mazāks, nekā klientu skaits konkrētajās nodaļās.

Ņemot vērā minēto, VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijai rūpīgi jāseko līdzi jautājumam par visu klientu nodrošināšanu ar individuālajiem higiēnas mazgāšanas līdzekļiem (tai skaitā, tos individuāli marķējot) un to regulāru lietošanu. Vienlaikus, institūcijā būtu nepieciešams organizēt papildus nodarbības klientiem attiecībā uz personīgās higiēnas līdzekļu izmantošanas aspektiem un attiecīgu sadzīves iemaņu uzturēšanu, tādējādi ievērojot normatīvajos aktos noteiktās prasības.

Vannas telpa VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" renovētajā ēkā Berģu ielā 160 (2019.gada 30.maijs)

Klientu skapītis personīgajām mantām labierīcībās VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" renovētajā ēkā Berģu ielā 160, vīriešu nodaļā (2019.gada 21.maijs)

Ēdināšana

[2.6] Attiecībā uz pilngadīgu personu ēdināšanu institūcijās normatīvais regulējums paredz pienākumu nodrošināt kvalitatīvu klienta vecumam, veselības stāvoklim un uztura normām atbilstošu ēdināšanu vismaz četras reizes dienā⁹.

Vizīšu laikā Tiesībsarga biroja darbinieki guva apstiprinājumu, ka institūcijā klientiem tiek nodrošināta četrceturējā ēdināšana: brokastis, pusdienas, launags un vakariņas, paredzot to gan ēdamzāles telpās, gan arī nodaļās.

⁹ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 56.3.apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzjiem>

Pusdienas klientiem VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 21.maijs)

Pusdienas klientiem VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 21.maijs)

Ēkas Berģu ielā 142 1.stāvā ir iekārtota ēdnīca, kurā ēdienreizes iespējams nodrošināt vienlaicīgi aptuveni 130 klientiem (kuri pārvietojas patstāvīgi), paredzot ēdināšanu divās maiņās. Savukārt klientiem, kas ir guloši un nespēj pārvietoties patstāvīgi vai arī klientiem, kuri ir izteikuši vēlmi ēst savās nodaļās, ēdiens tiek piegādāts tieši uz nodaļām. Atsevišķiem klientiem ēdienreīžu laikā aprūpētāji sniedz nepieciešamo atbalstu.

Vizīšu laikā tika secināts, ka klienti ilgāku laiku pirms ēdamzāles atvēršanas bezdarbībā gaida ēdienreizi pie ēdamzāles durvīm.

Ēdienreīžu laikā ēdnīcas telpa ir pārblīvēta, kā rezultātā klientiem nav radīta iespēja un arī vietas, lai ergonomiski ērti un brīvi ieturētu maltīti, netraucējot cits citam. Savukārt, pārblīvēta vide ēdienreīžu laikā varētu izprovocēt konflikta situācijas starp klientiem un nav atbilstoša normalizācijas principiem.

[2.6.1] VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" ēdienreizēs galdus uzklāj un novāc ēdnīcas darbinieki, kā arī ēdienu porcijas daļa ēdnīcas darbinieki. Rezultātā secināms, ka institūcijā netiek veicinātas klientu pašaprūpes un pašapkalpošanās prasmes (gan klientiem, kuri ēd ēdnīcā, gan arī klientiem, kuri tiek ēdināti savās istabās vai atpūtas telpās). Līdz ar to tiek veicināta klientu pasivitāte un jau esošo prasmju zaudēšana.

Vizīšu laikā tika secināts, ka VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" klientiem nav nodrošināti pielāgoti galda piederumi - pretslīdes paliktņi traukiem ēdienreižu laikā. Tika arī novērots, ka lielākā daļa klientu ēdamzālē lieto tikai karotes, tai skaitā arī ēdot otro ēdienu. Institūcijas ēdamzālē gan ir pieejamas arī dakšiņas un naži, tomēr institūcijas darbinieki nemotivē klientus ēdienreizēs izmantot dakšiņas un nažus. Savukārt klientiem, kuri tiek ēdināti savās nodaļās, ir pieejamas tikai karotes.

Papildus tika konstatēts, ka ēdienreižu laikā ēdiens tiek servēts dažādos traukos: zupa un pamatēdiens - stikla traukā, dzēriens – tikai plastmasas krūzēs, saldais ēdiens – vienreizējos traukos.

*Pusdienas klientiem VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142
(2019.gada 30.maijs)*

[2.6.2] Vizīšu laikā tika secināts, ka institūcijā netiek nodrošināta klientu pozicionēšana un/vai pozu koriģēšana ēdināšanas procesa laikā. Tika novērots, ka

klienti sēž nepiemērotās, neergonomiskās pozās gan ēdināšanas laikā, gan arī brīvā laikā un institūcijas darbinieki nemudina klientus apsēsties ergonomiski pareizi un ērti.

Vēršu Jūsu uzmanību, ka klientiem ar garīga rakstura traucējumiem ir jāmaņa izpratne par vizuāli estētisku un gaumīgu, kā arī funkcionālu galda klāšanu, kā arī vispārpieņemtu ēdināšanas procesu. Savukārt, servējot ēdienu neatbilstošos traukos, nemācot klientiem pašapkalpošanās kultūru pie galda, kā arī neapmācot ēdināšanas laikā izmantot atbilstošus galda piederumus (piemēram, nelietojot dakšas, nažus, salvetes), tiek degradēta klientu ar garīga rakstura traucējumiem izpratne par vispārpieņemtu ēdināšanas procesu. Kā arī netiek veicināta klientu spēja ēdienreīžu laikā pilnvērtīgi un patstāvīgi lietot visus nepieciešamos galda piederumus, kas rezultātā noved pie jau esošo prasmju zaudēšanas.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijai jārod iespēja nodrošināt institūcijas klientiem ēdienreizēm piemērotus traukus (piemēram, nomainot plastmasas un vienreizējos traukus), atbilstošus galda piederumus un arī institūcijas darbinieku atbalstu, lai ne tikai ievērotu normatīvajos aktos noteiktās prasības, bet arī veicinātu galda kultūras prasmju apgūšanu regulāro ēdienreīžu laikā, tādējādi nepieļaujot klientu esošo pašaprūpes spēju zaudēšanu.

Nodrošināšana ar dzeramo ūdeni

[2.7] Vizīšu dienā tika novērots, ka atsevišķās institūcijas klientu istabiņās uz naktsskapīšiem bija izvietotas krūzes ar dzeramo ūdeni. Tomēr, vizīšu laikā netika konstatēts, ka klientus ar smagiem garīga rakstura traucējumiem, kuriem varētu būt ierobežota izpratne par ūdens lietošanas nepieciešamību, institūcijas darbinieki būtu mudinājuši dienas laikā uzņemt nepieciešamo ūdens daudzumu. Līdz ar to klientiem, kuri ikdienā lieto vairākus medikamentus, netiek nodrošināta pietiekama šķidrums uzņemšana, kas ne tikai negatīvi ietekmē viņu veselības stāvokli, bet arī veicina organisma kopējo dehidratāciju.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijai jānodrošina, lai klientu aprūpes procesos iesaistītie darbinieki nodrošinātu, lai visi klienti dienas laikā uzņemtu nepieciešamo dzeramā ūdens daudzumu, tādējādi gan mazinot medikamentozās terapijas iespējamās sekas, gan arī nepieļaujot iespējamās klientu dehidratācijas procesus.

Gaisa kvalitāte institūcijā

[2.8] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas telpām ir jānodrošina dabīgā vai mehāniskā ventilācija¹⁰.

Norādāms, ka atsevišķās VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" nodaļās administrācija nav spējusi nodrošināt atbilstošu gaisa kvalitāti institūcijas telpās, kas atbilstu normatīvajā regulējumā noteiktajiem principiem.

Vizīšu laikā tika secināts, ka atsevišķās nodaļās bija izteikti sasmacis gaiss (īpaši nodaļās, kur ir izvietoti guļošie klienti, kā arī tā saucamajās "slēgtajās nodaļās"), kas nepārprotami liecina par nepietiekamu klientu aprūpi un higiēnu. Nav arī ticis novērots, ka pusdienu laikā, kad klienti dodas uz ēdamzāli, institūciju atbildīgie darbinieki būtu nodrošinājuši atbilstošu klientu istabu un koplietošanas telpu vēdināšanu.

¹⁰ Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām" 12.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

Ņemot vērā iepriekš minēto, institūcijas administrācijai jānodrošina klientu istabu un koplietošanas telpu regulāru vēdināšanu, vai arī ventilācijas vai gaisa kondicionēšanas iekārtu uzstādīšanu.

Darbinieku skaits un to kvalifikācija institūcijā

[2.9] Izvērtējot iesniegto VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" direktores E.Kiseles apstiprināto struktūru uz 2019.gada 1.maiju, Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka institūcijā bija nodarbināti 293,50 darbinieki, no kuriem 2 ir administrācijas personāls (filiāles vadītājs un lietvedis) un 46,5 darbinieks ir nodarbināts saimniecības nodaļā un 15,5 – saimniecības sektorā (tehniskā nodrošinājuma un apkalpojošā sektorā).

Savukārt, tiešajā saskarsmē ar klientiem institūcijā paredzēts strādāt Sociālās rehabilitācijas sektora (11,25 + 22,5), Sociālās aprūpes sektora (51 + 50 + 66,25) un Veselības aprūpes sektora (26,5 + 16,5) darbiniekiem. Tādējādi kopumā, VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" darbinieku skaitam, kas būtu iesaistīti tiešajā darbā ar klientiem jābūt 244.

Ņemot vērā institūcijas klientu kopējo skaitu (vizītes laikā 2019.gada 30.maijā – 463 personas), kā arī to, ka lielākā daļa no tiem ir klienti, kuriem objektīvi ir nepieciešama pastāvīga uzraudzība un atbalsts no personāla puses (guloši klienti, klienti ar kustību traucējumiem vai garīga rakstura traucējumiem), Tiesībsarga biroja darbinieki vizīšu laikā pirmšķietami nav guvuši pārliecību, ka VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" strādājošo darbinieku skaits un to iesaistīšana pakalpojuma sniegšanā ir organizēta tādā veidā, lai visiem institūcijas klientiem varētu nodrošināt pilnvērtīgu sociālo aprūpi, tai skaitā jēgpilnas nodarbības un klientu ikdienas pastaigas svaigā gaisā. Turklāt, ņemot vērā, ka institūcijā tikai 8 sociālā darbinieka štata vietas un 4,5 sociālā rehabilitētāja štata vietas secināms, ka VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācija objektīvi nespēj nodrošināt normatīvajos aktos paredzētos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus pilnā apjomā.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijas iesniegto vakanču sarakstu, ēkā Bergu ielā 160 uz 2019.gada 1.maiju bija šādas vakances:

- Ergoterapeits (0,5 štata vieta);
- Fizioterapeits (0,5 štata vieta);
- Psihologs (0,75 štata vietas);
- Medicīnas māsa (1 štata vieta);
- Šūšanas interešu pulciņa audzinātājas (0,75 štata vietas);
- Rokdarbu un vizuālās mākslas interešu pulciņa audzinātājas (1 štata vieta);
- Sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas un veselības aprūpes nodaļas vadītājs (1 štata vieta);
- Sociālais darbinieks (2 štata vietas);
- Sociālais aprūpētājs (1 štata vieta);
- Sociālais rehabilitētājs (1 štata vieta);
- Aprūpētājs (9 + 0,75 štata vietas).

Pamatojoties uz iepriekš minēto, institūcijas administrācijai jāizvērtē un jānodrošina institūcijā esošo darbinieku skaitu un viņu kompetenču sadalījumu tādā veidā, kas būtu atbilstošs esošo klientu skaitam (uz 2019.gada 1.jūliju tuvojoties teju 500 klientiem, kas izvietoti divās lielās ēkās) un viņu objektīvajām vajadzībām

nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai ilgtermiņā.

3. Spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegums

[3.1] Spēkā esošais normatīvais regulējums paredz, ka, ja ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas klients ar savu rīcību apdraud savu vai citu personu veselību vai dzīvību, viņu drīkst izolēt uz laiku, ne ilgāku par 24 stundām.

Abu vizīšu dienās, ierodoties VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti", apskatot institūcijas telpas un sarunājoties ar darbiniekiem, tika konstatētas trīs izolācijas telpas: divas no tām ēkā Berģu ielā 160 un viena – ēkā Berģu ielā 142.

Tiesībsarga biroja darbinieki nepārprotami secināja, ka institūcijas ēkā Berģu ielā 160 esošās istabas ir uzskatāmas par izolācijas telpām tās visplašākajā izpratnē, jo attiecībā uz abām telpām tika uzrādīti Izolācijas žurnāli (kuros nav fiksēts neviens klientu izolācijas gadījums, kas no cilvēktiesību viedokļa ir vērtējams pozitīvi).

Viena no šīm telpām ir aprīkota ar divām koka gultām, žalūzijām uz loga un samērā lielu novērošanas "lodziņu" durvīs. Turklāt, minētajā izolācijas telpā ir daudz asu malu, pret kurām klients var gūt traumas un savainojumus.

Klientu izolācijas telpa VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 160 (2019.gada 21.maijs)

Savukārt, otrā telpa vairāk līdzinājās klientu istabai (ar uzrakstu uz durvīm "Personāls"), jo tajā bija izvietotas divas koka gultas un tvertnes veļai. Arī šajā izolācijas telpā tika konstatētas vairākas asas malas, pret kurām klienti varētu gūt traumas vai savainojumus.

Klientu izolācijas telpa VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 160 (2019.gada 21.maijs)

Klientu izolācijas telpa VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 160 (2019.gada 21.maijs)

Vizītes dienā 2019.gada 30.maijā Tiesībsarga biroja pārstāvji apskatīja arī trešo izolācijas telpu, kas atrodas ēkā Berģu ielā 142 un ir paredzēta klientu izolācijai infekcijas slimību gadījumā.

Norādāms, ka minētā izolācijas telpa bija pārblīvēta ar atkritumu tvertnēm un arī tajā bija atrodamas asas malas, kas varētu provocēt klientu traumatismu.

*Klientu izolācijas telpa (infekcijas slimību gadījumā)
VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 30.maijs)*

Akcentējams, ka spēkā esošais tiesiskais regulējums paredz, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās var pastāvēt īpaši paredzētās izolācijas telpas. Tomēr, no cilvēktiesību viedokļa raugoties, tām ir jābūt iekārtotām atbilstoša veidā¹¹.

Attiecībā uz visām trim izolācijas telpām tika konstatēts, ka tajās esošais iekšējais iekārtojums nav drošs un neizslēdz situācijas, kad atrodoties izolācijas telpā, klienti neapzināti varētu gūt jebkādas traumas vai savainojumus. Turklāt, blakus izolācijas telpām nav ierīkoti medicīnas māsu posteņi un nav nodrošināta regulāra uzraudzība no medicīnas personāla puses.

[3.2] Saskaņā ar VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijas sniegto skaidrojumu, institūcijas teritorijā klienti var pārvietoties bez jebkādiem ierobežojumiem. Savukārt klienti ar kustību traucējumiem ikdienas pastaigās var doties institūcijas darbinieku pavadībā. Staigājošiem klientiem, ievērojot dienas režīmu, dienas laikā ir tiesības doties pastaigās arī ārpus institūcijas teritorijas. Ja klientam ir nepieciešams, viņam tiek nodrošināti pavadona pakalpojumi arī dodoties uz valsts institūcijām, pie ārstniecības personām, uz kultūras pasākumiem u.tml.

Vizīšu laikā tika konstatēts, ka VSAC "Rīga" 2012.gada 9.jūlijā ir izdevis iekšējos noteikumus "*Valsts sociālās aprūpes centra "Rīga" klientu prombūtnes noteikumi*" (saskaņots ar Labklājības ministriju 2012.gada 5.jūlijā, Atzinums Nr.01-1507/1407). Minētie iekšējie noteikumi paredz kārtību, kādā klienti dodas īslaicīgā un ilgstošā prombūtnē, kā arī institūcijas atbildīgo darbinieku tiesības ierobežot klientu tiesības brīvi pārvietoties.

Analizējot VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" vispārpieņemto kārtību attiecībā uz klientu pārvietošanās iespējām institūcijas telpās un teritorijā secināms, ka klientiem netiek nodrošinātas vienlīdzīgas mobilitātes iespējas institūcijas telpās un teritorijā. Klientiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem un pārvietošanās grūtībām, mobilitāte institūcijas telpās un teritorijā ir ierobežota.

Attiecībā uz klientu pārvietošanās iespējām norādāms, ka viņi ir tiesīgi brīvi pārvietoties institūcijas telpās – dzīvojamās telpās, higiēnas telpās, atpūtas telpās, gaitenšos, kā arī brīvi pārvietoties VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" teritorijas ietvaros. Tomēr, neskatoties uz ierobežojumu neesamību, vizīšu laikā tika novērota liela klientu

¹¹ Skat. Latvijas Republikas tiesībsarga 2018.gada 29.novembra vēstules Nr.1-5/147 "*Par vizītēm uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām*" ar apkoptiem tiesībsarga novērojumiem un rekomendācijām iespējamo cilvēktiesību pārkāpumu novēršanai 7.-8.lpp.

pasivitāte – lielākā daļa no viņiem savu dienu pavada gulšņājot pa gultu vai pasīvi sēžot koridoros un skatoties TV pārraides. Vienlaikus netika novērots, ka klientu mobilitāte institūcijas ietvaros tiktu mērķtiecīgi veicināta.

Pamatojoties uz iepriekš minēto tika konstatēts, ka institūcijā netiek nodrošinātas vienlīdzīgas klientu mobilitātes iespējas institūcijas telpās un teritorijā. Papildus, klientiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem tiek ierobežota pārvietošanās brīvība institūcijas telpās un teritorijā, kā arī mobilitātes ierobežošanas rezultātā netiešā veidā tiek veicināta minēto klientu pasivitāte.

Ņemot vērā konstatēto, VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” administrācijai jāizvērtē institūcijā pastāvošā prakse, attiecībā uz klientu pārvietošanās iespējām institūcijas telpās, teritorijā un arī ārpus tās tādā veidā, lai izslēgtu klientu pārvietošanās ierobežojumus, kuri ir radušies tādējādi, ka institūcijā ir nepietiekošs darbinieku skaits, kuri ir iesaistīti klientu ikdienas aprūpes procesos.

4. Klientu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību

Klientu dzīvojamo istabu individualizēšana

[4.1] Izvērtējot vispārējos sadzīves apstākļus VSAC “Rīga” filiālē “Ezerkrasti” tika secināts, ka klientu istabas un koplietošanas telpas ēkā Bergu ielā 160, kuras ir bijušas izremontētas, ir samērā labā funkcionālā stāvoklī un estētiski pievilcīgas.

Apskatot vairāku klientu istabas dažādās institūcijas nodaļās tika secināts, ka klientiem nav nodrošināta iespēja personalizēt tās un iekārtot pēc pašu vēlmēm. Tikai atsevišķas klientu istabas bija iekārtotas mājīgā gaisotnē un individualizētas (TV, radio, personīgās mantas, u.tml.). Tajā pašā laikā tika konstatēts, ka visu gulošo klientu istabas ir bezpersoniskas, un tajās tika novērotas tikai gultas un naktsskapīši. Norādāms, ka klientu istabas neizskatās pēc istabām, kuras ilgstoši kalpotu par pastāvīgu mājvietu institūcijas klientiem.

Ņemot vērā, ka VSAC “Rīga” filiāle “Ezerkrasti” klientiem nodrošina pastāvīgu dzīvesvietu, nav pieļaujama situācija, ka vairāki klienti, kuri veselības stāvokļa vai citu iemeslu dēļ nav spējīgi iekārtot savas istabas personalizēti, mājīgi un vizuāli pievilcīgi, ir spiesti dzīvot telpās, kas līdzinās ārstniecības iestāžu vai kopmītnes telpām.

Klientu istaba VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” ēkā Bergu ielā 160 (2019.gada 30.maijs)

[4.2] Savukārt klientu istabas, koplietošanas telpas un labierīcības VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” ēkā Bergu ielā 142, kuras acīmredzami ilgu laiku nav remontētas, vizuāli izskatās nepievilcīgas, drūmas un klientu objektīvajām vajadzībām neatbilstošas.

Ņemot vērā to, ka institūcijā klientiem tiek nodrošināta pastāvīga dzīvesvieta, secināms, ka klientu istabās, koplietošanas un sanitārajās telpās ēkā Berģu ielā 142 (piemēram, 5.stāva nodaļā) neapšaubāmi ir nepieciešams remonts, jo dotajā brīdī vispārējie apstākļi tajās no cilvēktiesību viedokļa raugoties ir vērtējami kā nepieņemami un cilvēka cieņu pazemojoši.

Klientu istaba VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 30.maijs)

*Klienta istaba VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142 (2019.gada 30.maijs)
(Klientam piemīt pašdestruktīva uzvedība, tomēr viņa istabas aprīkojums ir neatbilstošs)*

*Klientu ēdamzāle un atpūtas stūrītis VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 142
(2019.gada 30.maijs)*

Ikvienas institūcijas vadītāja kompetencē ir pieņemt lēmumus par iestādes darba attīstību vai optimizāciju un attiecīgām izmaiņām, lai sniegtu klientu vajadzībām atbilstošu pakalpojumu. Tas ietver arī lēmumus par klientu istabu un atpūtas zonu noformēšanu, klientu nodrošināšanu ar individualizētu apģērbu, tiesībām glabāt personīgās mantas, kas nepārprotami palielina klientu drošības sajūtu un autonomiju.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijai jāizvērtē jautājumu par nepieciešamību veikt remontu klientu istabās, koplietošanas un sanitārajās telpās ēkā Berģu ielā 142. Papildus, institūcijas administrācijai un atbildīgajiem darbiniekiem jāsniedz klientiem nepieciešamais atbalsts savu dzīvojamo istabu individualizēšanā, tādējādi veidojot tīkamu mikrovidi visā institūcijā.

Klientu nodrošinājums ar apģērbu un apaviem

[4.3] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas klientiem ir jābūt nodrošinātam dzimumam, augumam, gadalaikam un individuālajām vajadzībām piemērotu apģērbu un apavus individuālai lietošanai¹².

Abu vizīšu laikā īpaša uzmanība tika veltīta jautājumam par klientu apģērba un veļas individualizētu lietošanu un mazgāšanu.

Saskaņā ar VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" darbinieku sniegto informāciju, visi klienti tiek nodrošināti ar nepieciešamo apģērbu un veļu. Tomēr institūcijā klientiem ne vienmēr tiek nodrošināta iespēja dienas laikā patstāvīgi izvēlēties un veikt apģērba vai apavu maiņu.

¹² Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 56.1.apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniezdejiem>

Vizīšu laikā tika konstatēts, ka institūcijas klienti netiek iesaistīti sava apģērba un apavu izvēles procesā, kas samazina ne tikai sadzīves iemaņu apgūšanu, bet arī rada risku, ka vairāki klienti varētu zaudēt savas pašaprūpes spējas un sadzīves iemaņas.

[4.3.1] Norādāms, ka salīdzinot ar citām ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām, kuras Tiesībsarga biroja darbinieki ir apmeklējuši, jaunu un nelietotu apģērbu īpatsvars VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" bija samērā neliels un lielākā daļa klientu apģērbu un apavu izskatījās nolietoti un pat stipri nolietoti (īpaši klientiem, kas dzīvo ēkā Bergu ielā 142).

Vizīšu laikā tika novērots, ka institūcijas klienti pārsvarā pārvietojas nepiemērotos apavos – „iešļūcenēs” vai gumijas/plastikas čībās, kuras ir neatbilstošas viņu apavu izmēram. Norādāms, ka klientu pārvietošanās nepiemērota izmēra un neatbilstošos apavos rada ne tikai palielinātu kritienu vai traumu, bet arī kāju/pēdu deformāciju risku. Tādējādi secināms, ka institūcijas klientiem netiek nodrošināti individuālajām vajadzībām, izmēram un funkcionālajam stāvoklim atbilstoši apavi.

Akcentējams, ka nenodrošinot klientus ar viņu funkcionālajam stāvoklim un vajadzībām atbilstošiem ortopēdiskajiem apaviem, institūcijā tiek veicināta klientu kāju deformācija un arī palielināts traumu risks, kas rezultātā ievērojami pasliktina klientu veselības un funkcionālo stāvokli. Ņemot vērā minēto, VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijai jānodrošina pastiprinātu kvalificēta sociālās aprūpes personāla uzraudzību pār jaunāko jeb palīgpersonālu, lai institūcijas klientiem tiktu nodrošināta iespēja savlaicīgi saņemt jaunus apģērbus un apavus, kā arī jau izsniegtā apģērba vai apavu maiņu.

[4.3.2] Saskaņā ar VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" darbinieku sniegto informāciju, institūcijas klientu veļa tiek marķēta, lai pēc mazgāšanas to varētu atgriezt attiecīgajiem klientiem. Marķēšana, piemēram, ja uz klienta drēbēm un veļas tiek izdarīta/piešūta atzīme ar klientu identificējošu zīmi (uzrakstu), nodrošina to, ka mazgāšanai nodotās drēbes un veļu klients arī saņem atpakaļ. Tomēr, vizīšu laikā Tiesībsarga biroja pārstāvjiem, apskatot veļas mazgātavā esošo klientu veļu, kā arī atsevišķu klientu skapī esošo veļu tika konstatēts, ka daļa no tās vispār nav marķēta, vai arī marķējums ir izdilis un vairs nav salasāms. Turklāt, klientu apakšveļa vispār netiek marķēta un attiecīgi var tikt izmantota kā koplietošanas veļa.

Norādāms, ka šāda VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" vispārpieņemtā prakse nav uzskatāma par normatīvajam regulējumam atbilstošu un būtiski ierobežo klientu tiesības uz privātas dzīves neaizskaramību un apģērba individuālu lietošanu.

Ņemot vērā minēto, VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijai jānodrošina pastiprināta kvalificēta sociālās aprūpes personāla uzraudzība pār jaunāko jeb palīgpersonālu, lai institūcijas klientiem tiktu nodrošināta iespēja savlaicīgi saņemt jaunus apģērbus un apavus, kā arī jau izsniegtā apģērba vai apavu maiņu.

VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" administrācijai nekavējoši ikvienam klientam jānodrošina gan individuālu apģērbu lietošanu, gan arī atbilstošu tā marķējumu, kas garantētu klientiem pēc veļas mazgāšanas viņu individuālā apģērba atgriešanu.

Veļas mazgātava VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkā Berģu ielā 160 (2019.gada 30.maijs)

5. VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" klientu pārvietošana uz VSAC "Rīga" filiāli "Ezerkrasti"

Ņemot vērā Tiesībsarga birojā saņemto informāciju par VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" likvidāciju un vairāku klientu steidzamu pārvietošanu uz VSAC "Rīga" filiāli "Ezerkrasti", viens no abu vizīšu mērķiem bija pārliecināties, ka klientu pārvietošana no vienas filiāles uz otru notiek ievērojot klientu vislabākās intereses.

Vizītes laikā 2019.gada 21.maijā Tiesībsarga biroja pārstāvjiem nebija izprotama šādas steidzamas, organizatoriski nepārdomātas un pienācīgi nesagatavotas klientu pārvietošanas lietderība. Savukārt vizītes laikā 2019.gada 30.maijā tika gūts apstiprinājums faktam, ka VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" klientu pārvietošana uz filiāli "Ezerkrasti" nav bijusi iepriekš rūpīgi pārdomāta, ko apliecināja sarunas ar institūcijas darbiniekiem un arī intervētajiem klientiem. Vizītes laikā tika novērots, ka filiāles "Baldone" klientu ievietošana viņu jaunajā mājvietā - VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" nav bijusi organizēta atbilstošā veidā, proti - klienti tika izvietoti tajās istabās, kurās bija brīvas vietas un institūcijas atbildīgie darbinieki neveica nepieciešamās darbības, lai iepazīstinātu klientus ar viņu jauno mājvietu, iekšējās kārtības noteikumiem un citu aktuālo informāciju par VSAC "Rīga" filiāli "Ezerkrasti".

Piemēram, Tiesībsarga biroja pārstāvji novēroja situāciju, kad VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" gados jauna kliente tika atvesta uz istabu (1.korpusa nodaļā), kurā bija brīva gulta un atstāta tur vienatnē, kopā ar savu jauno istabas biedreni (gulošu klienti ar ļoti smagiem funkcionālajiem traucējumiem). Uz istabu tika atnestas klientes personīgās mantas, kuras bija iepakotas melnajos atkritumu maisos un atstātas uz grīdas. Akcentējams, kamēr Tiesībsarga biroja pārstāvji atradās minētajā nodaļā, jaunā kliente nezināja ko iesākt un devās vienatnē sēdēt nodaļas gaitenī. Neviens no institūcijas

darbiniekiem nesniedza viņai nepieciešamo palīdzību (nedz salikt skapī viņas personīgās lietas, nedz arī paskaidrojot, kāds institūcijā ir vispārpieņemtais dienas režīms (ēdienreizes, nodarbības u.tml.) un cita veida atbalstu), lai kliente pēc iespējas ātrāk mierīgā gaisotnē adaptētos savā jaunajā mājvietā, ilgtermiņā nepiedzīvojot sava objektīvā veselības stāvokļa pasliktināšanos vai stresa situācijas.

VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" klientes personīgās mantas, kuras tika pārvestas uz viņas jauno istabu filiālē "Ezerkrasti" (2019.gada 30.maijā)

Tādējādi secinu, ka VSAC "Rīga" atbildīgās amatpersonas nav veikušas visu nepieciešamo organizatorisko jautājumu savlaicīgu izpildi, kā rezultātā nav tikušas ņemtas vērā VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" un VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" klientu vislabākās intereses, turklāt savlaicīgi nav tikusi izvērtēta arī VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" darbinieku kopējā sagatavotība turpmāk sniegt kvalitatīvus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus 463 klientiem, lielākai daļai no kuriem ir nepieciešams pastāvīgs un pienācīgs atbalsts un aprūpe 24 stundas diennaktī.

Savukārt attiecībā uz VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" likvidāciju un vairāku klientu pārvietošanu uz VSAC "Rīga" filiāli "Ezerkrasti", vizīšu laikā tika gūts apstiprinājums faktam, ka VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" klientu pārvietošana uz filiāli "Ezerkrasti" nav bijusi iepriekš rūpīgi pārdomāta.

Vēršu uzmanību, ka sarunās ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem, VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" darbinieki norādīja, ka no administrācijas puses nav tikušas organizētas kopējās darbinieku sanāksmes, kurās vadītāja V.Maļčāne būtu precīzi norādījusi, ka no VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" tiks pārvietoti smagi klienti, kuriem objektīvi būs nepieciešama diennakts aprūpe un dežurējošā personāla atbalsts. Arī vairāki institūcijas darbinieki norādīja Tiesībsarga biroja pārstāvjiem, ka nebija saņemta no administrācijas puses precīza informācija par klientu skaitu, kuri pārnākot no VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" būs spējīgi apmeklēt interešu pulciņus un nodarbības, kā arī minēto klientu sociālās rehabilitācijas plānus, kas ne tikai būtiski apgrūtināja institūcijas darbinieku darba dienas un savu tiešo darba pienākumu plānošanu, bet arī negatīvi ietekmēja arī pašu darbinieku emocionālo pašsajūtu.

Tādējādi secinu, ka VSAC "Rīga" filiāles "Baldone" klientu ievietošana viņu jaunajā mājvietā – filiālē "Ezerkrasti" nav bijusi organizēta atbilstošā veidā. VSAC

“Rīga” atbildīgās amatpersonas nav veikušas visu nepieciešamo organizatorisko jautājumu savlaicīgu izpildi, kā rezultātā sasteigtā un nepienācīgi īstenotā VSAC “Rīga” filiāles “Baldone” likvidācija un vairāku klientu pārvietošana uz filiāli “Ezerkrasti” varētu radīt risku klientu psihoemocionālā stāvokļa pasliktināšanai un veiksmīgai adaptācijai viņu turpmākai dzīvei institūcijā.

6. Tiesībsarga secinājumi un rekomendācijas

Atbilstoši Tiesībsarga likuma 15.panta otrajā daļā noteiktajam, tiesībsargam ir tiesības sniegt Latvijas Republikas Saeimai, tās komisijām, Valsts prezidentam, Ministru kabinetam, valsts pārvaldes iestādēm un starptautiskajām organizācijām ziņojumus par atsevišķiem jautājumiem. Ņemot vērā minēto, turpmāk tiek sniegtas rekomendācijas cilvēktiesību īstenošanai VSAC “Rīga” filiālei „Ezerkrasti”, norādot konkrētus jautājumus, kuriem nepieciešams pievērst īpašu uzmanību gan VSAC “Rīga” filiāles „Ezerkrasti” administrācijai, VSAC “Rīga” administrācijai, gan tās darbu kontrolējošai un uzraugošai institūcijai Latvijas Republikas Labklājības ministrijai:

Attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā:

1. Nekavējoši nodrošināt klientiem normatīvajos aktos noteikto informācijas pieejamību, tai skaitā klientiem saprotamā valodā (skat. [2.1] sadaļu).
2. Klientiem pieejamā vietā abās ēkās (Berģu ielā 160 un Berģu ielā 142) nekavējoši uzstādīt sūdzību un ierosinājumu kastītes, vienlaikus nodrošinot to regulāru pārbaudi (skat. [2.1] sadaļu).
3. Rast iespēju nodrošināt visiem institūcijas klientiem istabās maksimālu komforta līmeni (rūpīgi izvērtējot klientu izvietošanu trīsvietīgajās, četrvietīgajās vai piecvietīgajās istabiņās), lai nodrošinātu klientu tiesības uz privātumu (skat. [2.2] sadaļu).
4. Nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību ievērošanu, attiecībā uz koplietošanas sanitārajām dušas telpām institūcijā (skat. [2.3] sadaļu).
5. Nekavējoši nodrošināt visās klientu labierīcībās (redzamā vietā) tualetes papīra pieejamību (skat. [2.4] sadaļu).
6. Nekavējoši nodrošināt visās klientu labierīcībās (īpaši ēkā Berģu ielā 142) atbilstošu sanitāro telpu tehnisko stāvokli un funkcionālo aprīkojumu (tualetes podu sēdriņķus un vākus) (skat. [2.4] sadaļu).
7. Nekavējoši nodrošināt visiem klientiem individuālās lietošanas higiēnas līdzekļus (zobu birstes, zobu pastas), kā arī ikvienam klientam individuāli marķētas mazgāšanas švammītes, motivējot klientus tos izmantot ikdienā (skat. [2.5] sadaļu).
8. Nodrošināt institūcijas klientiem ēdienreizēm piemērotus traukus, galda kultūrai atbilstošus galda piederumus, kā arī organizēt klientiem institūcijas darbinieku atbalstu ēdināšanas laikā (skat. [2.6.1] un [2.6.2] sadaļu).
9. Nodrošināt darbinieku atbalstu, lai visi klienti dienas laikā saņemtu sev nepieciešamo dzeramā ūdens daudzumu (skat. [2.7] sadaļu).
10. Nodrošināt institūcijas telpās dabīgo vai mehānisko ventilāciju (skat. [2.8] sadaļu).
11. Izvērtēt institūcijā esošo darbinieku skaitu un kompetenču sadalījumu, kas būtu atbilstošs esošo klientu skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām

nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai ilgtermiņā (skat. [2.9] sadaļu).

Attiecībā uz spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu:

1. Nodrošināt institūcijā esošo izolācijas telpu iekšējo iekārtojumu un funkcionalitāti (skat. [3.1] un [3.1.2] sadaļu).
2. Izvērtēt institūcijā esošo vispārpieņemto praksi, attiecībā uz dažādu klientu grupu pārvietošanās iespēju ierobežošanu institūcijas telpās un arī ārpus tām (skat. [3.2] sadaļu).

Attiecībā uz privātās dzīves neaizskaramību:

1. Sniegt institūcijas klientiem nepieciešamo atbalstu, lai klienti individualizētu savas istabas un iekārtotu tās mājīgi, maksimāli tuvinot ģimeniskai videi (skat. [4.1] sadaļu).
2. Izvērtēt jautājumu par VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" ēkas Bergu ielā 142 remontu, lai nodrošinātu tajā dzīvojošajiem klientiem cilvēka cienīgus vispārējos sadzīves apstākļus (skat. [4.2] sadaļu).
3. Nodrošināt normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz institūcijas klientu dzimumam, augumam, gadalaikam un individuālajām vajadzībām piemērotu apģērbu un apaviem individuālai lietošanai (skat. [4.3] un [4.3.1] sadaļu).
4. Nodrošināt visu institūcijas klientu apģērba individuālu marķēšanu (ieskaitot, klientu apakšveļu un zeķes), tādējādi nodrošinot klientu tiesības uz privātumu un sava apģērba individuālu lietošanu.

Attiecībā uz klientiem sniegto dzīves kvalitātes nodrošināšanu, sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju¹³:

1. Nodrošināt institūcijā esošo telpu piemērotību klientiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem, kuriem ir nepieciešama patstāvīga uzraudzība (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 5-6.lpp.).
2. Nodrošināt institūcijas gaitenēs atbilstošu apgaismojumu, lai novērstu iespējamo klientu traumatismu. Papildus, klientu istabās nodrošināt arī nakts apgaismojumu (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 6.lpp.).
3. Nodrošināt institūcijas nodaļās esošās telpas ne tikai klientu ēdināšanai, bet arī saturīgai brīvā laika pavadīšanai un aktivitātēm (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 5.lpp.).
4. Nodrošināt regulāras nodarbības klientiem, kā arī saturīga laika pavadīšanas iespējas, atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 13-14.lpp.).
5. Nodrošināt visiem klientiem regulāras pastaigas svaigā gaisā, papildus motivējot klientu dalību institūcijā notiekošajās aktivitātēs (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 7-8.lpp.).

¹³ Skat. pielikumā pievienoto biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinumu "Par dzīves kvalitātes nodrošinājumu personām, kuras saņem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu Valsts sociālās aprūpes centra "Rīga" filiālē "Ezerkrasti"".

6. Nodrošināt institūcijas darbiniekiem apmācības jautājumos par piemērotas barošanas tehnikas pielietojumu, ja klients nav spējīgs ēst patstāvīgi (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 9-10.lpp.).
7. Organizēt augstākstāvoša personāla uzraudzību pār zemākstāvošu, lai klientiem tiktu nodrošināta kvalitatīva higiēna inkontinences līdzekļu nomaiņas laikā (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 11-12.lpp.).
8. Klientiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem nodrošināt nepieciešamo atbalstu brīvā laika organizēšanā un pavadīšanā (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 13-14.lpp.).
9. Institūcijas darbiniekiem nodrošināt nepieciešamās apmācības un/vai lekcijas jautājumos par jēgpilnu brīvā laika aktivitāšu nodrošināšanu personām ar smagiem garīga rakstura traucējumiem (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 13-14.lpp.).
10. Nodrošināt normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz institūcijas klientiem nepieciešamajiem tehniskajiem palīg līdzekļiem un to drošumu (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 15-16.lpp.).
11. Nodrošināt ortopēdisko apavu pieejamību klientiem, kuri ir pakļauti deformācijai un traumām riskam (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 15.lpp.).
12. Nodrošināt savlaicīgu klientu pozicionēšanu (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 16-18.lpp.).
13. Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam, nodrošināt korektu individuālās sociālās aprūpes/rehabilitācijas plānu dokumentēšanu, atbilstoši klientu individuālajā funkcionālajā spējumu novērtējumā identificētajām problēmām (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 21-21.lpp.).
14. Nodrošināt pilnvērtīgu klientu sadzīves iemaņu saglabāšanu un attīstīšanu (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 25.lpp.).
15. Nodrošināt institūcijā atbilstošu materiāli tehnisko bāzi, izmantojot to klientu aktivitāšu trenēšanai, nodarbināšanai un brīvā laikā organizēšanai (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 24-25.lpp.).
16. Sekot līdzi klientu emocionālās labsajūtas aspektiem, regulāri veicot anonīma rakstura aptaujas par klientu apmierinātību ar institūcijā sniegtajiem pakalpojumiem (skat. biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma 23-24.lpp.).

Attiecībā uz veselības aprūpes nodrošināšanu¹⁴:

1. Izvērtēt jautājumu par VSAC "Rīga" filiāles "Ezerkrasti" pilnvērtīgu starpprofesionālu un starpinstitucionālu sadarbību veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanā klientiem, jo pašreizējā institūcijā vispārpieņemtā prakse, kad klienti saņem tūlītēju primāro un sekundāro veselības aprūpi institūcijā rada papildus finansiālu slogu institūcijas budžetam (skat. L.Jorenas atzinuma 7.lpp.).

¹⁴ Skat. pielikumā pievienoto Eksperta psihiatrijas jautājumos, sertificētas psihiatres L.Jorenas atzinumu "Par pārbaudi VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" 2019.gada maijā"

2. Rūpīgi izvērtēt jautājumu par medikamentozās terapijas nozīmēšanu institūcijas klientiem, ņemot vērā viņiem noteiktās individuālās diagnozes un ar tām saistīto iespējamo blakusparādību iespējamību. Novērst situācijas, kad klientiem medikamentozā terapija tiek nozīmēta, lai koriģētu miega traucējumu esamību, vienlaikus pakļaujot riskam klientu veselības stāvokli (piemēram, zāļu *Leponex* vai *Cikladols* nozīmēšana klientiem) (skat. L.Jorenas atzinuma 8.lpp.).
3. Rūpīgi izvērtēt jautājumu par psihotropo līdzekļu nozīmēšanu institūcijas klientiem, kas vienlaicīgi saņem arī antiaritmiskus un antihipertenzīvus medikamentus, kas rada risku attiecībā uz kardioloģiska rakstura blakņu iestāšanos (skat. L.Jorenas atzinuma 8.lpp.).
4. Izvērtēt jautājumu par kvalificēta personāla iesaistīšanu sociālas aprūpes un sociālās rehabilitācijas procesos, lai novērstu varbūtību, ka institūcijā atsevišķos gadījumos ārstējošais personāls nozīmē klientiem daudz lielāku medikamentozo terapiju, nekā to prasa viņu objektīvais veselības stāvoklis, ar mērķi, lai samazinātu nepietiekošā aprūpes personāla slodzi.

Informēju, ka ņemot vērā Tiesībsarga biroja pieaicinātās ekspertes - sertificētas psihiatres L.Jorenas atzinumā “Par pārbaudi VSAC “Rīga” filiālē “Ezerkrasti” 2019.gada maijā” minētos secinājumus par VSAC “Rīga” filiālē “Ezerkrasti” klientiem nozīmēto medikamentozo terapiju un varbūtību, ka tā tiek nozīmēta neatbilstoši klientu objektīvajam veselības stāvoklim, minētais atzinums tiks pārsūtīts atbildīgai valsts pārvaldes iestādei – Veselības inspekcijai, lūdzot veikt izvērtēšanu attiecībā uz klientiem nozīmēto medikamentu pamatojumu.

Akcentēju, ka Latvijas Republikas tiesībsargs saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11.pantā noteiktajām funkcijām un pildot 12.pantā noteiktos uzdevumus, turpina pētīt cilvēktiesību standartu ievērošanu visās ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās Latvijas Republikā, tai skaitā, īpašu uzmanību veltot situācijai valsts sociālās aprūpes centros, kur vēl 2018.gadā Tiesībsarga biroja pārstāvji bija konstatējuši virkni rupju cilvēktiesību pārkāpumu¹⁵.

Savukārt, pildot Tiesībsarga likuma 13.pantā noteiktās funkcijas un uzdevumus, tiesībsargam ir tiesības jebkurā laikā bez speciālas atļaujas apmeklēt slēgta tipa iestādes (ne tikai cietumu un policijas iecirkņus vai psihoneiroloģiskās slimnīcas, bet arī visas ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas), brīvi pārvietoties iestādes teritorijā, apmeklēt visas telpas un vienatnē satīties ar personām, kā arī pieprasīt un saņemt no iestādes pārbaudes lietā nepieciešamos dokumentus, paskaidrojumus un cita veida informāciju. Turklāt norādu, ka jebkurā situācijā, kad tiesībsargs saņem jebkāda veida informāciju par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem jebkurā no institūcijām, saskaņā ar Tiesībsarga likumā noteikto, Tiesībsarga biroja pārstāvju tiešais darba pienākums ir doties vizītē uz minēto institūciju un, konstatējot cilvēktiesību pārkāpumus, vērsties ar rakstiskām rekomendācijām to ātrākai novēršanai pie atbildīgajām valsts pārvaldes iestādēm.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsarga mandāts paredz, nevis tiesības sākotnēji sagaidīt atbildīgās valsts pārvaldes iestādes atļauju veikt cilvēktiesību

¹⁵ Skat. Latvijas Republikas tiesībsarga 2018.gada 29.novembra vēstulē Nr.1-/147 “Par vizītēm uz ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām” norādītos secinājumus un rekomendācijas Labklājības ministrijai un visiem valsts sociālās aprūpes centriem

standartu ievērošanas pārbaudi, bet gan realizējot preventīvas funkcijas ierasties institūcijā un savlaicīgi norādīt tās administrācijai uz pieļautajiem pārkāpumiem ar mērķi, novērst tos pēc iespējas ātrākā laikā un saudzējošākā veidā.

Vienlaikus akcentēju, ka, piemēram, Eirpoas Padomes Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanas komitejas eksperti organizē vizītes uz slēgtā tipa iestādēm Eiropas Padomes dalībvalstīs (tai skaitā – Latvijas Republika), lai izvērtētu izturēšanos pret personām, kurām atņemta brīvība¹⁶. Turklāt, minētās vizītes tiek organizētas nevis tajā brīdī, kad konkrētās valsts atbildīgās iestādes būs gatavas uzņemt starptautiskās organizācijas delegācijas ekspertus, bet gan tajā brīdī, kad minētie eksperti būs paši ieplānojuši šādu vizīti vai arī reaģējot uz saņemto informāciju par cilvēktiesību pārkāpumiem konkrētajā valstī.

Apkopojot Tiesībsarga biroja pārstāvju 2019.gada 21.maijā un 30.maijā labklājības ministra pakļautībā esošās tiešās pārvaldes iestādē - VSAC “Rīga” filiālē “Ezerkrasti” konstatēto, aicinu:

VSAC „Rīga” administrācijai:

- Nekavējoši veikt visas nepieciešamās darbības cilvēktiesību un cieņpilnas attieksmes nodrošināšanai attiecībā uz VSAC “Rīga” filiāles “Ezerkrasti” klientiem, par izpildi informējot tiesībsargu līdz 2019.gada 12.augustam.

Labklājības ministrijai:

- Izvērtēt, vai VSAC “Rīga” direktore E.Kisele ir veikusi visas nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu normatīvajos aktos noteiktās prasības, attiecībā uz kvalitatīvu un cieņpilnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu ikvienam institūcijas klientam, izvērtējot VSAC “Rīga” direktores E.Kiseles atbilstību ieņemamajam amatam, par rekomendācijas izpildi informējot tiesībsargu līdz 2019.gada 12.augustam.

- Atbilstoši kompetencei izvērtēt, vai VSAC “Rīga” atbildīgās amatpersonas nav saucamas pie administratīvās atbildības par sociālo pakalpojumu sniegšanu regulējošo normatīvo aktu neievērošanu, par rekomendācijas izpildi informējot tiesībsargu līdz 2017.gada 12.augustam.

Aicinu iepazīties ar sniegtajām rekomendācijām, kā arī veikt nepieciešamās darbības cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanai filiālē “Ezerkrasti”, informējot tiesībsargu par rekomendāciju izpildi un par plānotajām aktivitātēm to izpildei (t.sk. norādot konkrētu laika periodu, kurā plānots izpildīt sniegtās rekomendācijas un realizēt ieplānotās aktivitātes rekomendāciju izpildei) **pēc iespējas īsākā laikā, bet ne vēlāk kā līdz 2019.gada 12.augustam.**

¹⁶ Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas darbības principus reglamentē Eiropas Konvencija par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu, kura Latvijā ir spēkā kopš 1998.gada 1.jūnija. Konvencijas ratificēšana uzlika Latvijai starptautiska mēroga saistības ievērot Konvencijā izvirzītās prasības un ziņot par veiktajiem pasākumiem pārkāpumu novēršanā slēgta tipa iestādēs (ieslodzījuma vietās, policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoros, psihoneiroloģiskās slimnīcās, ārvalstnieku uzturēšanās centros u.c.). Papildus minētajām iestādēm, Komiteja apmeklē arī tādas, kuras saskaņā ar nacionālo likumdošanu netiek uzskatītas par slēgta tipa iestādēm, bet kurās personām tiek ierobežota brīvība, (piemēram, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas)

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem.

Pielikumā:

1. Biedrības "Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi" atzinuma "*Par dzīves kvalitātes nodrošinājumu personām, kuras saņem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu Valsts sociālās aprūpes centra "Rīga" filiālē "Ezerkrasti"*" kopija uz 27.lpp.;
2. Eksperta psihiatrijas jautājumos, sertificētas psihiatres L.Jorenas atzinuma "*Par pārbaudi VSAC "Rīga" filiālē "Ezerkrasti" 2019.gada maijā*" kopija uz 8.lpp.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu